

Deri ve Deri Mamülleri Sanayinde Ham Derinin Önemi

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ER¹

¹Namık Kemal Üniversitesi, Çorlu Meslek Yüksekokulu, Deri Teknolojisi Bölümü, her@nku.edu.tr

Özet: Dünyadaki siyasi ve ekonomik gelişmeler, küreselleşmenin bir sonucu olarak tüm dünya ülkelerini zincirleme bir şekilde etkiliyor. Deri ve deri ürünleri imalat sanayi başta eti için kesilen hayvanlardan elde edilen ham deriler olmak üzere her türlü hayvanın derileri ve kürklerinin imalatını kapsamaktadır. Deri sektörü başka hiçbir sektöre benzemeyen bir özellik taşımaktadır. Bu özellik doğrudan, sektörün ham maddesi olan derinin kendine has dokusu ve bu dokuyu tüketilinceye kadar sürdürebilmesidir. Aynı zaman da kaliteli ham madde temini ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle deri sektörü kendi içinde karlılığını uzun dönemde belirleyebilmektedir. Deri ve deri ürünleri imalat sanayi; tabaklama ve deri işleme, ham deriden suni deriye, deri kimyasallarından deri konfeksiyona, ayakkabıdan ayakkabı yan sanayine, saracıye ürünleri, deri giyim eşyası, kürkten eşya ya kadar geniş bir üretim alanında faaliyet göstermekte ve birbirinden oldukça farklı özellikler gösteren ana dalları ve alt sektörleri de içermektedir. Türk deri sektörü yurt içinde hayvan sayısının yetersiz olması nedeniyle ham deride ithalata bağımlıdır. Bu araştırmada; Türkiye’de canlı hayvan varlığı, Türkiye’de kesilen hayvan ve elde edilen ham deri sayısı, Türkiye’de işlenen deri miktarı verilerek bunun içerisinde özellikle ham derinin yeri üzerinde durulacaktır. Türkiye deri ve deri mamulleri sanayi dış ticareti verileri hakkında bilgi verilerek ham derinin önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Deri ve Deri Mamulleri, Ham Deri, Deri İthalat ve İhracatı

JEL Kodu: D49, P33, M16

The Importance Of Raw Hide In The Industry Of Leather and Leather Products

Abstract: Political and economic developments in the world are affecting the countries of the world in a chain way as a result of globalization. Leather and leather products include manufacturing of all kinds of animal skins and furs, especially raw hides obtained from animals slaughtered for meat. The leather sector is unlike any other sector. This property is direct, the raw material of the sector, the unique texture of the skin and it is able to continue until the tissue is consumed. At the same time, the supply of high quality raw materials is of particular importance. For this reason, leather industry can determine its profitability in long term. Manufacturing industry of leather and leather products; tannery and leather processing, raw leather to artificial leather, leather chemicals, leather garments, footwear to shoe industry, leather goods, leather garments, fur to goods or a wide range of production and operating from the main branches and sub-sectors that include very different features include. Turkish leather sector is dependent on import in raw leather due to insufficient number of domestic animals. In this study; Turkey from livestock presence of turkey from the slaughtered animal and the obtained crude leather number Turkey's skin will be processed by giving emphasis on its particular amount of raw skin therethrough. Turkey skin deep and the importance of providing information about raw leather products industry foreign trade data will be focused on me.

Keywords: Leather and Leather Products, Raw Leather, Leather Import and Export

JEL Codes: D49, P33, M16

1.GİRİŞ

Deri ve deri ürünleri imalat sanayi; tabaklama ve deri işleme, ham deriden suni deriye, deri kimyasallarından deri konfeksiyona, ayakkabıdan ayakkabı yan sanayine, saracıye ürünlerine deri giyim eşyasına, kürkten eşyaya kadar geniş bir üretim alanında faaliyet göstermekte ve birbirinden oldukça farklı özellikler gösteren ana dalları ve alt sektörleri de içermektedir. Deri sanayinin hammaddesi, hayvandan elde edilen ham deridir. Canlı hayvan temel hedef olarak eti için kesilirken, yan ürün olarak da deri üretimi gerçekleşmektedir. Kasaplık hayvanın kesimi sonucu, ham deri

toplam hayvan değerinin çok küçük bir oranını (%10) teşkil etmesine rağmen önemli bir hammadde olarak deri sektörünün temel girdisini oluşturmaktadır. (1)

Hayvan yetiştiriciliği denildiğinde genellikle sığır, manda ve koyun, keçi yetiştiriciliği anlaşılır. Bu araştırmada; Türkiye’de canlı hayvan varlığı, kesilen hayvan ve elde edilen ham deri sayısı, işlenen deri miktarı verilerek bunun içerisinde özellikle ham derinin yeri üzerinde durulacaktır. Türkiye deri ve deri mamulleri sanayi dış ticareti verileri hakkında bilgi verilerek ham derinin

önemi üzerinde durulacaktır. Bu nedenle deri ve hayvancılık sektörü birlikte incelenmiştir.

1.1. Sektörün Genel Özellikleri

Deri, insanoğlunun ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı ilk malzemelerden biridir. İlkel çağlarda örtünme amaçlı kullanılırken, daha sonra savaşlarda kın, üzengi ve sadak olarak stratejik önemi olan bir malzeme olmuştur. Deri sektörü üretimi için gerekli hammaddesini hayvancılık sektöründen tedarik etmektedir. Ham deri, et üretiminin yan ürünleri arasında, değer bakımından birinci derecede önemli olan yan üründür. Deri ve deri mamulleri sektörü kendine özgü özellikleri veya birçok sektöre göre farklılıklar bulunmaktadır.(11)

Başta eti için kesilen hayvanlardan elde edilen ham deriler olmak üzere her türlü hayvanın derileri ve kürklerinin imalatını kapsamaktadır. Deri sektörü başka hiçbir sektöre benzemeyen bir özellik taşımaktadır. Bu özelliği doğrudan, sektörün ham maddesi olan derinin kendine has dokusu ve bu dokuyu tüketilinceye kadar sürdürülebilmesidir. Sektör el emeğine dayandığı için bilgi birikimi ve deneyim gerektirmektedir. Aynı zamanda kaliteli ham madde temini ayrıca önem taşımaktadır. (3)

Sektörün temel ham maddesi olan ham deri, kırmızı et üretimi faaliyeti sonucunda ortaya çıkan bir yan üründür. Belli bir dönemde ham deri arzı fiyattan ve talepten bağımsız olarak belirlenir. Ham deri talebinde bir değişme olsa bile bu değişime bağlı olarak ham deri üretim miktarı değişmez, ama fiyat değişebilir. Çünkü hayvanlar derisi için değil, (kürk hayvanları ve bazı nadir hayvanların ham derileri hariç) et üretimi için kesilmektedir. Halbuki pek çok sektörde ham madde arzı talepteki değişmelere hemen veya zaman farkı ile uyum gösterebilmektedir. En önemlisi de sektör standart olmayan ve organik özelliğe sahip bir ham madde ile üretimini sürdürmektedir. Hayvanın cinsi, ham derinin biyolojik ve fiziksel özelliği dahi birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu farklı özellikler deri üretiminde kullanılacak tekniği, mekanik işlemleri ve kimyasal proseslerde değişiklik göstermektedir. Türk deri ürünleri üretiminde kullanılan büyükbaş hayvan

derilerinin %75'i, küçükbaş hayvan derilerinin ise %56'sı ithalat ile karşılanmaktadır (1,3)

2. TÜRKİYE 'DEKİ CANLI HAYVAN VARLIĞI

Hayvancılık; ülkemizde sektörler ve bölgeler arası dengeli kalkınma, sanayi ve hizmetler sektörüne yeni istihdam imkanları yaratma, ulusal geliri arttırma, kırsal alanda işsizlik sorununu azaltma ile kalkınma ve sanayileşmenin finansmanını öz kaynaklara dayandırma gibi önemli iktisadi fonksiyonlar yüklenmiştir. Aynı zamanda da çeşitli sanayi kollarının hammadde ihtiyacını karşılayan önemli bir üretim alanıdır.(4)

Günümüzde Hayvancılık sektörü; yem sanayi, et ve mamulleri sanayi, süt ve mamulleri sanayi, dericilik ve tekstil sanayileri, veteriner ilaçları ve hayvancılık ekipman sanayileri vb bileşenleri yeni istihdam alanları yaratmakta, hayvancılığa girdi sağlamak ve hayvansal ürünlerin işlenmesiyle katma değer yaratmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan önemli kriterlerden birisi de kişi başına tüketilen hayvansal besin miktarıdır. Bu bağlamda hayvansal protein tüketimi ile kalkınma arasında sebep sonuç ilişkisinin var olduğu görülmektedir.(5)

Ham deri üretiminin tek kaynağı hayvancılık olduğu için hayvan varlığı ve hayvancılıktaki gelişmeler bu sektörü doğrudan etkilemektedir. Ayrıca canlı hayvan ihracatının da yapılması, sahip olunan kıt kaynakların elden çıkarılması anlamına gelmektedir. Ülkemizde üretilen ham deri konusunda sağlam veriler verebilmek oldukça güçtür. Türkiye'de sağlıklı hayvan sayımı, envanteri ancak kontrollü kesimler sonucunda bir takım istatistikî bilgilerle elde edilebilmektedir.

2.1. Türkiye Hayvan Varlığının Yıllar İtibariyle Değişimi

Tablo 1.Yıllar İtibariyle Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı (TÜİK-2)

Yıllar	Sığır	Manda	Büyükbaş Toplam	Koyun	Keçi	Küçükbaş Toplam
2002	9.803.498	121.077	9.924.575	25.173.706	6.780.094	31.953.800
2003	9.788.201	113.356	9.901.458	25.431.539	6.771.675	32.203.214
2004	10.069.346	103.9	10.173.246	25.201.155	6.609.937	31.811.092
2005	10.526.440	104.965	10.631.405	25.304.325	6.517.464	31.821.789
2006	10.871.364	100.516	10.971.880	25.616.912	6.643.294	32.260.206
2007	11.036.753	84.705	11.121.458	25.475.293	6.286.358	31.761.651
2008	10.859.942	86.297	10.946.239	23.974.591	5.593.561	29.568.152
2009	10.723.958	87.207	10.811.165	21.749.508	5.128.285	26.877.793
2010	11.369.800	84.726	11.454.526	23.089.691	6.293.233	29.382.924
2011	12.386.337	97.632	12.483.969	25.031.565	7.277.953	32.309.518
2012	13.914.912	107.435	14.022.347	27.425.233	8.357.286	35.782.519
2013	14.415.257	117.591	14.532.848	29.284.247	9.225.548	38.509.795
2014	14.223.109	121.826	14.344.935	31.140.244	10.344.936	41.485.180
2015	13.994.071	133.766	14.127.837	31.507.934	10.416.166	41.924.100
2016	14.080.155	142.073	14.222.228	30.983.933	10.345.299	41.329.232
2017	15.943.586	161.439	16.105.025	33.677.636	10.634.672	44.312.308

Türkiye'nin mevcut hayvan varlığı dikkate alındığında, önemli ölçüde hayvancılık yapılmakta olan bir ülke görünümü sergilediği, ancak istatistik ele alındığında, hayvan varlığının son 15 yıllık süre içerisinde hızlı bir şekilde azaldığı, hayvan başına verimde ciddi artış sağlanamadığı, artan nüfusa paralel olarak hayvansal ürünler açığının artarak devam ettiği gözlenmektedir.

2017 yılında tarımda kayıtlı büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının toplamı 60 milyon 418 bine ulaşmıştır. Bu sayının 16 milyon 105 binini büyükbaş hayvanlar, 44 milyon 312 binini de küçükbaş hayvanlar oluşturuyor. Büyükbaş hayvan sayısı 2017 yılında bir önceki yıla göre %13,2 artarak 16 milyon 105 bin baş olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvanlar arasında yer alan sığır sayısı % 13,2 artarak 15 milyon 943 bin baş olurken, manda sayısı % 13,6 artış ile 161 bin 439 baş olarak gerçekleşmiştir. Küçükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %7,2 oranında artarak 44 milyon 312 bin baş olarak gerçekleşmiştir. Küçükbaş hayvanlar arasında yer alan koyun sayısında bir önceki yıla göre % 8,7 oranında bir artış meydana gelmiş ve 33 milyon 678 bin baş olarak gerçekleşti. Keçi

sayısında ise yine bir önceki yıla göre % 2,8 oranında bir artışla olmuş ve 10 milyon 635 bin baş olarak gerçekleşti. Küçükbaş hayvan sayısı 2016 yılında bir önceki yıla göre %1.4 azalarak 41 milyon 329 bin başa düşmüş. 2015'te 31 milyon 508 bin olan koyun sayısı % 1.7 azalarak 30 milyon 983 bin başa gerilemiştir. 2015'te 10 milyon 416 bin baş olan keçi sayısı da % 0.7 azalışla 10 milyon 345 bin başa düşmüştür.

2.2. Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

Sektörün ham madde ihtiyacını ithalatta karşılaması, hem deri sanayi hem de hayvancılık için maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Öyle ki ham deri; mezbaha ve kesim yerlerinde, derilerin kullanma şekillerine göre yüzüldüğünde, temizlenerek sınıflandırması yapıldığında ve bu şekilde muhafaza edildiğinde et üretim maliyetlerinin önemli derecede azalmasına katkı yapabilecek ana yan ürünlerden birisidir.(7)

Türkiye'de yerli ham deri alım-satımında, büyüklük bakımından bir standardizasyona gidilmemiştir. Yerli sığır derileri gevşek yapılı

olması ve kuyruk-kafa gibi ekleri ile birlikte satılması nedeniyle ile kalite düşmekte ve % 20 civarında fire oluşmaktadır. Ülkemizde üretilen ham deri konusunda sağlam veriler verebilmek

mümkün olmamaktadır. Ancak kontrollü kesimler sonucu Devlet İstatistik Enstitüsü'nden bazı istatistiki bilgiler alınmaktadır.

Tablo 2. KESİLEN HAYVAN SAYISI (BAŞ) (TÜİK)

YIL	SIĞIR	MANDA	BÜYÜKBAŞ TOPLAM	KOYUN	KEÇİ	KÜÇÜKBAŞ TOPLAM
2002	1.774.107	10.11	1.784.217	3.935.393	757.465	4.692.858
2003	1.591.045	9.521	1.600.566	3.554.078	607.006	4.161.084
2004	1.856.549	9.858	1.866.407	3.933.973	570.512	4.504.458
2005	1.630.471	8.92	1.639.391	4.145.343	688.704	4.834.047
2006	1.750.997	9.658	1.760.655	4.763.394	803.063	5.556.457
2007	2.005.140	9.534	2.014.674	6.456.552	1.269.228	7.725.780
2008	1.736.107	7.251	1.743.358	5.588.906	767.522	6.356.428
2009	1.502.073	4.857	1.506.930	3.997.348	606.042	4.603.390
2010	2.602.246	15.72	2.617.966	6.873.626	1.219.504	8.093.130
2011	2.571.765	7.255	2.579.020	5.479.546	1.254.092	6.733.638
2012	2.791.034	7.426	2.798.460	4.541.122	926.799	5.467.921
2013	3.430.723	2.403	3.433.126	4.958.226	1.340.909	6.299.135
2014	3.712.281	2.176	3.714.457	5.197.289	1.570.239	6.767.528
2015	3.765.077	1.391	3.766.468	5.008.411	1.999.241	7.007.652
2016	3.900.307	1.499	3.901.806	4.083.620	1.756.360	5.839.980
2017	3.602.115	6.123	3.608.238	5.134.338	2.068.866	7.203.204

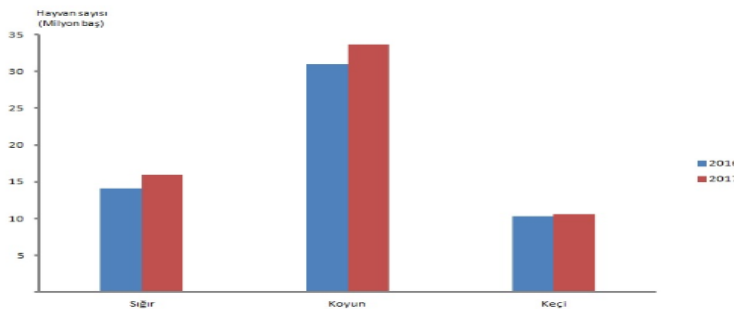
Kesilen hayvan sayısı ile ortalama karkas ağırlığına ait değerler çalışmalarına izin verilen, yani ruhsatlı mezbahalardan sağlanmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da istatistiklerde yer alan et üretimi çoğunlukla ruhsatlı mezbahaların kesimlerini içermektedir. Bu değerlere kurban kesimleri eklenmeye çalışılmaktadır. Bütün istatistiklere ilişkin yayınlarda yer alan kırmızı et üretimlerini gerçeğe yakın kabul edecek bilgiler sağlanabilmiş değildir.

2.3. Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Türkiye'de toplumun yeterli, dengeli ve sağlıklı bir şekilde beslenebilmesi, hayvansal üretimin artırılabilmesi, ulusal ekonomiye daha fazla katkı sağlanabilmesi için hayvancılık sektörünün kalkındırılması gerekmektedir. Hayvancılık sektörü süt, et, deri, tekstil, ilaç ve kozmetik sanayi dallarına hammadde sağlamakta, milli geliri ve istihdamı artırmaktadır. Bu nedenle hayvancılık sektörü, ülke ekonomisinde önemli bir değere sahiptir. (10)

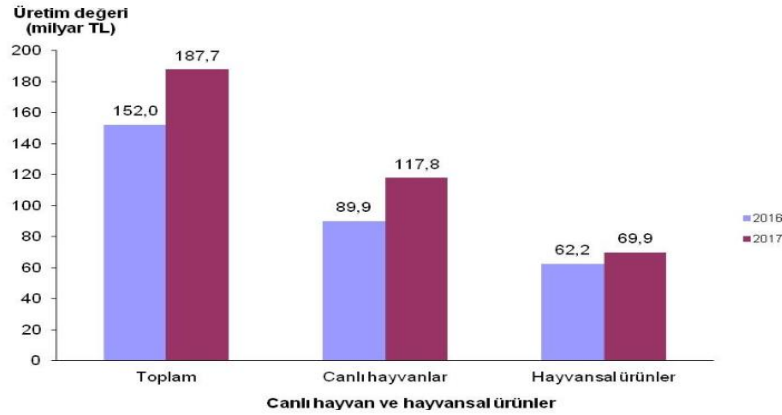
Grafik 1. Hayvan Sayıları (2016-2017)(TÜİK)

Hayvan sayıları, 2016-2017

Grafik 2. Hayvansal Üretim Değerleri (2016-2017) (TÜİK)

Hayvansal üretim değerleri, 2016-2017

Canlı hayvan değeri geçen yıl %31,1 artışla 117,8 milyar lira olarak gerçekleşmiş. Büyükbaş hayvanların değeri bir önceki yıla göre % 34,5 artarak 84,3 milyar liraya, küçükbaş hayvanların değeri % 27,3 yükselerek 28 milyar liraya olmuştur.

Hayvansal ürün üretim değeri 2017 yılında %12,5 artarak 69,9 milyar TL ,süt üretim değeri 28,8 milyar TL, bal üretim değeri 3,3 milyar TL, yumurta üretim değeri 6,5 milyar TL ve kırmızı et üretim değeri 30,9 milyar TL 'dir.

3. HAM DERİDE DIŞ TİCARET DURUMU

Türk deri ve deri ürünleri sektörü, 1980 ve 1990'lı yıllarda dışa açılma politikaları ve bölge pazarlarındaki gelişmeler ile hızlı büyüme

dönemini yaşamıştır. 2000'li yıllarda ise ortaya çıkan üretim, rekabet ve pazar koşulları ile birlikte sektör bir dönüşüm sürecine girmiş imalat altyapısını ve ihracatta rekabet gücünü korumaya odaklanmıştır. Sektör özellikle son 5 yıldır değişim ve dönüşüm süreci içindedir. Bu süreçte bazı firmalar kapanmakta buna karşın bazı firmalar ise rekabet gücünü artırarak faaliyetini sürdürebilmektedir. Özellikle ihracata yönelik bir sektör olması nedeniyle dünya ticaretindeki gelişmeler sektörü yakından etkilemektedir. Güncel verilere göre Türk deri ürünleri sektörü, toplam imalat sanayii üretimi, imalat sanayii istihdamı ve toplam ülke ihracatı içinde %1'lik paya sahiptir.

Tablo 3. Deri ve Deri Ürünleri İhracatının Türkiye İhracatı İçerisindeki Payı (İTKİB)

Birim: 1.000 \$	Deri ve Deri Ürünleri İhracatının Türkiye İhracatı İçerisindeki Payı (Ocak-Aralık)		
	2016 (Ocak-Aralık)	2017 (Ocak-Aralık)	Değişim %
Türkiye Genel İhracat	142.069.560	156.782.257	10.40
Deri ve Deri Ürünleri İhracatı	1.394.061	1.519.231	9.00
Deri ve Deri Ürünleri İhracatının Genel İhracat İçindeki Payı	1.00	1.00	

2017 Ocak-Aralık döneminde sektörün ihracatı % 9,0 artışla 1,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin genel ihracatı ise % 10,4 artışla 156,8 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. Deri ve deri ürünleri ihracatının toplam ihracat içindeki payı bu dönemde % 1,0 olarak hesaplanmaktadır.

2016 - 2017 yılı Ocak-Aralık dönemi itibarıyla ürün gruplarımız bazındaki ihracat değerlerimiz

ise aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir. Bu ihracat oranı içerisinde en yüksek paya ise % 51 ile deri ayakkabılar sahip olmuştur. Deri eşya, postlar % 24, kürklerin payı % 10, ham ve işlenmiş deri ürünlerinin ihracatımızdaki payları ise % 12'ye ulaşmıştır.

Tablo 4. Ürün Grupları Bazında Deri ve Deri Ürünleri İhracat Rakamları (İTKİB)

Ürün Grupları Bazında Deri ve Deri Ürünleri İhracat Rakamları				
Birim 1.000 \$	2016 (Ocak-Aralık)	2017 (Ocak-Aralık)	Değişim %	Pay %
Ayakkabı Fasıl64	707,214	768,870	8.7	50.6
Deri Giyim + Kürük Giyim	271,641	294,347	8.4	19.4
4203.1 Deri Giyim	170,951	159,861	-6.5	10.5
4303-4304 Kürk Giyim	100,690	134,486	33.6	8.9
Yarı İşlenmiş / Bitmiş Deri + İşlenmiş Kürk	236,955	263,848	11.3	17.4
4104-4115 Yarı İşlenmiş / Bitmiş Deri	188,516	208,162	10.4	13.7
4302 İşlenmiş Kürk	48,439	55,686	15	3.7
Saracıye (GTP 4201-4202-4203.21/29/30/40-4205-4206)	176,416	189,098	7.2	12.4
Ham Deri + Ham Kürk	365	1,653	352.2	0.11
4101-4103 Ham Deri	352	1,608	356.5	0.11
4301 Ham Kürk	13	45	237.5	0
Deri ve Deri Ürünleri İhracatı	1,394,061	1,519,231	9	100

Ürün bazında %8,7 oranında bir artışla 769 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilen ayakkabı ve aksesuarları ürün grubu toplam deri ve deri

ürünleri ihracatımız içerisinde en fazla payı alan ürün grubu olmuştur.(12)

Tablo 5. Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İthalatı (8)

Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İthalatı

Ürünler	2013	2014	2015	Değişim (2014- 2015)	Pay (2015)
41 Ham ve İşlenmiş Deri	681.459.528	506.535.609	286.961.119	-43,3%	17,9%
42 Deri Eşya	547.520.899	554.651.783	486.422.963	-12,3%	30,3%
43 Postlar Kürkleri	115.781.639	101.223.461	37.620.786	-62,8%	2,3%
64 Ayakkabı	992.947.486	953.894.053	794.561.643	-16,7%	49,5%
Toplam	2.337.709.552	2.116.304.906	1.605.566.511	-24,1%	100,0%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi

Deri ve deri mamulleri sektöründe yaklaşık %24'lük bir düşüşle toplamda 2015 yılında 1,60 milyar dolar tutarında ithalat gerçekleştirilmiştir. İthalatın en önemli kısmını ham postlar ve deriler oluşturmakta olup, bu ürün grubu toplam ithalatın %43,3'üne karşılık gelmektedir.

Deri-post ithalatı ise 2014 yılına kıyasla yarı yarıya bir gerileme yaşamıştır. Sektörde ihracatın ithalatı karşılama oranı %90 olarak gerçekleşmiştir. İhracatta

gerçekleştirilen %21'lik düşüş karşısında, ithalatta yaşanan %24'lik düşüşe rağmen geçen yıllardaki ithalat kaleminin daha yüksek değerlerde olması nedeniyle; düşen bir ivmede de olsa sektörün dış ticaret açığının artmasına sebep olmuştur.(8)

4. SONUÇ

Türk deri ve deri ürünleri sektörünün rekabet gücü açısından en önemli sorunları arasında, azalan hayvan varlığı, yüksek üretim maliyetleri,

ham deri de dışa bağımlılık ve kaliteli deriye erişimdeki sıkıntılar gelmektedir.

Sektörün ham madde de dışa bağımlı olması nedeniyle ithalatın yapıldığı ülkelerdeki sosyal, siyasal ve ekonomik yapıdaki sorunlar ve değişimlerde Türk deri sektörünü etkilenmektedir. Yabancı ülkelerdeki üretim dalgalanmaları sektörün hammadde maliyetlerinin yükselmesine neden olmaktadır.

Türk deri sektörü yurt içinde hayvan sayısının yetersiz olması nedeniyle ham deride ithalata bağımlıdır. Bu durum sektörün döviz kurundaki gelişmelere karşı duyarlılığını artırmaktadır. Deri sektörü, maliyetlerde kaydedilen yükselişleri tüketiciye yansıtamamaktadır. Bu durum sektörün kârlılığı üzerinde baskı kurmaktadır. Türk dericiliğinin şu anki en önemli sorunu olan ham deri temini sorununun çözülmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Deri ve Deri Mamulleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <http://ekutup.dpt.6.gov.tr/imalatsa/oik537.pdf>
2. <http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/yillar-itibariyle-buyukbas-ve-kucukbas-hayvan-varligi/>
3. Özçörekçi, Öngüt Dünya’da ve Türkiye’de Deri ve Deri Ürünleri Sanayiinin Gelişme Eğilimleri ve Geleceği 2005
4. Hayvancılık Sektör Raporu TİGEM 2013 Dünya Sığır Eti Üretim, Tüketim Ve Ticareti İle Türkiye’nin Canlı Hayvan Ve Sığır Eti İthalatı
5. T.C Devlet Planlama Teşkilatı IX. Kalkınma Kalkınma Planı; Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Ankara; 2007
6. ISO Deri ve Deri Mamulleri İmalat Sanayi Sektör Raporları (2015)
7. Türkiye Kalkınma Bankası A.S. Sektörel Araştırmalar Deri ve Deri İşleme Sanayi Sektör Araştırma müdürlüğü Mayıs 2004:ANKARA
8. Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçılar Birliği 2015/2016 Dönemi Çalışma Raporu 2015/2016 DONEMİ
9. Türkiye İstatistik Kurumu, Hayvansal Üretim İstatistikleri 2017 ,, Sayı: 27704 07 Şubat 2018
10. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/c9668ee82377f12_ek.pdf (Erişim: 10.09.2018)
11. Deri Ve Deri Ürünleri Sektörü Raporu Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı ; Aralık 2012
12. Deri ve Deri Ürünleri Sektörü 2018 Ocak Ayı İhracat Bilgi Notu ; İTKİB Genel Sekreterliği, Ar-Ge ve Mevzuat Şubesi, İstanbul